

بسم الله الرحمن الرحيم

روایت ولایت جهت ویراستاری و چاپ

مقدمه

در سال ۱۳۵۷، انقلاب اسلامی به پیروزی رسید. این پیروزی، مقدمه‌ای بود تا جامعه اسلامی، حرکت خود به سمت کمال را آغاز کند. این حرکت، به رهبری امام خمینی(ره) آغاز شد و در بین راه، ولایت جامعه به دستان امام خامنه‌ای(مدظله العالی) سپرده شد.

در شرایط کنونی و در ایام غیبت امام عصر(عجل الله تعالی فرجه الشریف)، ولایت فقیه نقش هدایت کننده جامعه به سمت کمال را بر عهده دارد. بنابراین، اوامر و بیانات ولی فقیه، لازم الاجرا بوده و راهگشای جامعه در شرایط دشوار می‌باشد.

در بیانات و اوامر مقام معظم رهبری به عنوان ولی جامعه و فقیه جامع الشرایط، سخنانی پیرامون نظارت، پاسخگویی مسئولین، مبارزه با فساد، کارایی و کارآمدی نظام اسلامی، اعتماد مردم به نظام اسلامی، مشارکت مردم در نظام اسلامی و شفافیت وجود دارد. به همین دلیل در این نوشته به بررسی این هفت مفهوم و جایگاه و نسبت آن‌ها خواهیم پرداخت.

مشارکت مردم در نظام اسلامی

مقام معظم رهبری در مورد مشارکت مردم می‌فرمایند: «اعتماد به مردم، عقیده واقعی به مشارکت مردم. بعضی‌ها اسم مردم را می‌آورند؛ اما حقیقتاً اعتقادی به مشارکت مردم ندارند. بعضی اسم مردم را می‌آورند؛ اما به مردم اعتماد ندارند. بنای جمهوری اسلامی بر اعتماد به مردم و اعتقاد به مشارکت مردم است»^۱. بر اساس این سخن، مشارکت مردم در نظام اسلامی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. اهمیت این موضوع، در بیاناتی دیگر نیز مشهود است: «همه ملت ایران، بخصوص نخبگان، جوانان، دانشجویان و کسانی که حوزه تأثیری فراتر از حلقه‌های خودشان دارند، بدانند امروز علاج همه مشکلات این کشور، همبستگی و مشارکت عمومی است»^۲. «ملت ایران برای این که رشد و پیشرفت لازم را در همه ی صحنه‌ها - که شایسته ی آن است - به دست بیاورد، احتیاج دارد به تقویت همبستگی ملی و مشارکت عمومی در همه ی میدانهای طلب کننده ی حضور ملت»^۳.

علاوه بر اهمیت موضوع مشارکت مردم، مقام معظم رهبری بر راهگشا بودن این امر در فعالیت‌های کشور نیز تأکید می‌کنند: «کار دست مردم، صحنه دست مردم، ابتکار عمل دست مردم؛ این هنر امام بود؛ این هنر امام بزرگوار بود؛ صحنه

۱. بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت ۱۳۸۷/۰۹/۲۴.

۲. بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی ۱۳۸۴/۰۱/۰۱.

۳. همان

را داد دست صاحبان کار؛ چون کشور صاحب دارد. در دوران طاغوت میگفتند کشور صاحب دارد؛ صاحب کشور کیست؟ شاه؛ در حالی که او یک انگل و سربار و زیادی در کشور بود، نه صاحب کشور؛ صاحب کشور مردمند؛ بله، کشور صاحب دارد؛ صاحب کشور کیست؟ مردم. کار وقتی دست خود مردم سپرده شد - که صاحبان کشورند، صاحبان آینده‌اند - آن وقت کارها به سامان خواهد رسید. تدبیر مسئولان در هر برهه‌ای از زمان در دوران جمهوری اسلامی، باید این باشد؛ کارها با تدبیر، با برنامه‌ریزی، با ملاحظه‌ی همه‌ی ظرایف و دقایق در اختیار مردم گذاشته بشود؛ آن وقت کارها پیش خواهد رفت. ما هم از اول انقلاب تا امروز هر وقتی هر کاری را محوّل به مردم کردیم، آن کار پیش رفته است؛ هر کاری را انحصاری در اختیار مسئولان و رؤسا و مانند اینها قرار دادیم، کار متوقف مانده است. نمیگوییم حالا همیشه هم متوقف مانده اما غالباً یا متوقف یا کند [شده]؛ اگر متوقف مانده است، کند پیش رفته است. اما کار دست مردم که افتاد، مردم کار را خوب پیش میبرند. این مخصوص ما هم نیست؛ این را هم عرض بکنم که این مخصوص ما ایرانی‌ها نیست. در هر نقطه‌ای اگر کار دست مردم قرار گرفت و مردم دارای هدف بودند - [نه] آدمهای بی‌هدف، آدمهای سرگردان در امور زندگی، گرفتار امور روزمره‌ی شخصی، آنها نه - هر جور کاری، سخت‌ترین کارها، کارهای نظامی، کارهای امنیتی، دست مردم وقتی افتاد، صحنه وقتی در اختیار مردم قرار گرفت، پیش خواهد رفت»^۴.

با توجه به بیانات مذکور، مردم جایگاه ویژه‌ای در نظام جمهوری اسلامی دارند و به همین دلیل، مشارکت مردم، اهمیت بسیار بالایی دارد. با توجه به این اهمیت است که امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، شرط تحقق شعار سال ۹۳ که «فرهنگ و اقتصاد با عزم ملی و مدیریت جهادی» بود، مشارکت مردم بیان کردند: «در نگاه به سال ۹۳ آنچه به نظر این حقیر مهم‌تر از همه است، دو مسئله است: یک مسئله همین مسئله اقتصاد و دیگری مسئله فرهنگ است. در هر دو عرصه و در هر دو زمینه توقعی که وجود دارد، تلاش مشترکی است میان مسئولان کشور و آحاد مردم. آنچه برای بنای زندگی و سازندگی آینده مورد انتظار است، بدون مشارکت مردم تحقق پذیر نیست. بنابراین علاوه بر مدیریتی که مسئولین باید انجام بدهند، حضور مردم در هر دو عرصه لازم و ضروری است؛ هم عرصه‌ی اقتصاد، هم عرصه‌ی فرهنگ. بدون حضور مردم کار پیش نخواهد رفت و مقصود تحقق پیدا نخواهد کرد»^۵.

اما سوالی که پرسیده می‌شود این است که چگونه می‌توان به رشد مشارکت مردم در نظام اسلامی کمک کرد؟ پاسخ را در بیانات مقام معظم رهبری می‌یابیم: «حضور مردم چه جوری است؟ این، همان نکته اصلی است. اینجاست که مسئولین باید زمینه‌ها را، مدلها را، فرمولهای عملی و قابل فهم عموم را، فرمولهای اعتمادبخش را برای مشارکت مردم فراهم کنند. در هر بخشی میشود این کارها را کرد. هم قوه مجریه، هم قوه قضائیه، هم قوه مقننه به شیوه

^۴ ۱۳۹۳/۱۱/۲۹، بیانات در دیدار مردم آذربایجان

^۵ ۱۳۹۲/۱۲/۲۹، پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۳

خاص خود میتوانند این را تأمین کنند؛ از ابتکار مردم، از فکر مردم، از نیرو و انگیزه مردم، از نشاط جوانی جوانان ما - که قشر عظیم و وسیعی هستند - میتوانند استفاده کنند؛ این جزو کارهایی است که باید ان شاء الله با سازوکار شفاف از سوی مسئولین انجام بگیرد»^۶. بنابراین راه حل افزایش مشارکت مردم در نظام اسلامی، فرمولهای اعتمادبخش و ساز و کار شفاف می باشد.

اعتماد مردم به نظام جمهوری اسلامی

برای فهم میزان اهمیت اعتماد مردم به نظام اسلامی، این موضوع را در بیانات امام خامنه‌ای (مدظله العالی) می‌یابیم. ایشان در مورد اعتماد مردم می‌فرمایند: «دشمنان ملت ایران میدانند که وقتی اعتماد وجود نداشت، مشارکت ضعیف خواهد شد؛ وقتی مشارکت و حضور در صحنه ضعیف شد، مشروعیت نظام دچار تزلزل خواهد شد؛ آنها این را میخواهند؛ هدف دشمن این است. میخواهند اعتماد را بگیرند تا مشارکت را بگیرند، تا مشروعیت را از جمهوری اسلامی بگیرند»^۷. با توجه به این سخن، اهمیت اعتماد مردم به نظام اسلامی به این دلیل است که مقدمه مشارکت مردم در نظام اسلامی می باشد. مشارکت نیز یکی از مهمترین بنیانهای نظام جمهوری اسلامی و عامل مشروعیتبخش این نظام می باشد.

موضوع اعتماد مردم به نظام جمهوری اسلامی به اندازه‌ای قابل توجه است که مقام معظم رهبری، تنها راه حل دشمن برای غلبه را جدا کردن مردم از نظام می‌دانند: «در این بیست و پنج سال، دشمنان ایران برای تسلط بر این کشور راههای گوناگونی را پیمودند و همه ناکام. یک راه برای آنها باقی مانده است و آن، جدا کردن مردم از مسؤولان و نظام است؛ چشم به این راه دوخته‌اند. همه تلاشها و تبلیغاتی که میکنند و همه حرفهای زیادی‌ای هم که میزنند، به خاطر همین است؛ میخواهند مردم را جدا کنند»^۸. ایشان همچنین می‌فرمایند: «یکی از مسائلی که اینها (دشمنان) به شدت دنبال آن هستند، سلب اعتماد مردم از کارایی نظام است»^۹.

مقام معظم رهبری به بیان ضرورت تحقق اعتماد مردم به نظام اسلامی اکتفا نکرده و راه حل محقق شدن آن را نیز ذکر می‌کنند: «ما اصرار داریم که آنچه انجام گرفته و اهتمام به کار رفته، صادقانه، درست و روشن به مردم بیان شود؛ مشخص کنید چه تحویل گرفته‌اید و چه تحویل خواهید داد؛ مثل صورت وضعیت‌هایی که مهندسان در هنگام تحویل و تحول یک کار تهیه میکنند، شما هم صورت وضعیت کار خودتان را حقیقتاً مشخص و معین کنید و سعی کنید که حداکثر دقت را هم در اتقان آن به کار ببرید. حقیقتاً وقتی ما با مردم مواجه میشویم، میتوانیم

۶. [بیانات در اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه](#)، ۱۳۹۰/۰۷/۲۰

۷. [بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران](#)، ۱۳۸۸/۰۳/۲۹

۸. [بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران](#)، ۱۳۸۲/۱۱/۲۴

۹. [بیانات در دیدار دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی](#)، ۱۳۸۲/۰۲/۲۲

اعتماد مردم را با صدق لهجه و بیانِ واقعیتها کاملاً جلب کنیم. نباید تصور کرد که صداقت و عدم صداقت از نظر مردم پوشیده خواهد ماند؛ بالاخره توجه میکنند»^{۱۰}. همچنین ایشان در فرمان به سران قوا درباره مبارزه با مقاصد اقتصادی می‌فرمایند: «اعتماد عمومی به دستگاههای دولتی و قضائی در گرو آن است که این دستگاهها در برخورد با مجرم و متخلف قاطعیت و عدم تزلزل خود را نشان دهند»^{۱۱}.

بنابراین برای جلب اعتماد مردم، باید کارآیی و کارآمدی نظام اسلامی را افزایش داد که یکی از آثار این افزایش، مبارزه با مفسد و فساد می‌باشد.

کارایی و کارآمدی نظام اسلامی

امام خامنه‌ای در مورد کارآمدی می‌فرماید: «مشروعیت همه ما بسته به انجام وظیفه و کارآیی در انجام وظیفه است. بنده روی این اصرار و تکیه دارم که بر روی کارآییها و کارآمدی مسؤولان طبق همان ضوابطی که قوانین ما متخذ از شرع و قانون اساسی است، بایست تکیه شود. هر جا کارآمدی نباشد، مشروعیت از بین خواهد رفت»^{۱۲}. همچنین ایشان کارآمد نبودن نظام اسلامی را از نقاط امید دشمن می‌دانند: «دشمنان ملت ایران و نظام جمهوری اسلامی فقط به دو موضوع میتوانند امید داشته باشند. یکی این که ناکارآمدی نظام را به مردم القاء کنند؛ یعنی بگویند این نظام نمیتواند خواسته‌های مردم را برآورده کند و با القای آن به مردم، ارتباط مستحکم مردم با نظام اسلامی را از بین ببرند. دوم دسته‌بندی و اختلاف ایجاد کنند. این دو نقطه امید برای صهیونیستها، امریکاییها، استکبار و دشمنان نظام اسلامی وجود دارد. همه متوجه این دو نقطه باشند»^{۱۳}.

با توجه به بیانات مذکور در بخش‌های قبل، کارآمدی عامل اعتمادبخش به مردم است. بنابراین ناکارآمدی نظام اسلامی، منجر به کاهش اعتماد مردم و در نتیجه کاهش مشارکت مردم در نظام اسلامی و از بین رفتن مشروعیت این نظام می‌شود. به همین دلیل، مقام معظم رهبری، ناکارآمدی نظام اسلامی را از نقاط امید دشمن می‌دانند و ناکارآمدی را باعث نابودی مشروعیت نظام اسلامی می‌خوانند.

مقام معظم رهبری درباره معنای کارآمدی نیز بیاناتی دارند. ایشان می‌فرمایند: «حاکم اسلامی در قبال مسائل مهم جامعه، در مقابل فقر مردم، در مقابل تبعیض و شکافهای اجتماعی، در مقابل اخلاق و معنویت مردم، در قبال حفظ استقلال کشور و حفظ آزادی مردم - در آن حدودی که اسلام مقرر کرده است - مسؤول است. اینها مسؤولیتهاست و چون اسلام این را خواسته و این به مردم تعلیم داده شده است و مردم ما به اسلام اعتقاد

۱۰. ۱۳۸۳/۰۶/۰۴، بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت

۱۱. ۱۳۸۰/۰۲/۱۰، فرمان هشت ماده‌ای به سران قوا درباره مبارزه با مفاسد اقتصادی

۱۲. ۱۳۸۳/۰۶/۳۱، بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری

۱۳. ۱۳۸۲/۰۱/۰۱، بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی

دارند، لذا توقعشان از مسؤولان امر در کشور در هر رده‌ای این است که به این مسؤولیتها عمل کنند و آنچه را که به عنوان وظیفه بر عهده‌ی آنهاست، انجام دهند. کارآمدی حکومت به این معناست. اگر مردم این کارآمدی را در مسؤولان کشور مشاهده کنند، اعتقادشان به آنها و به نظام اسلامی و اسلام روزبه‌روز بیشتر خواهد شد»^{۱۴}. با توجه به این سخن، کارآمدی به معنای انجام دادن مسؤولیت‌هاست و این کارآمدی، باعث افزایش اعتماد مردم به نظام اسلامی می‌شود.

ایشان خواسته مردم در انتخابات را کارایی و کارآمدی می‌دانند: «آنچه که برای مردم در این انتخابات و همه‌ی گزینشهای ملی و انتخاباتها مهم است، این است که سطح کارآمدی نظام روزبه‌روز ارتقا پیدا کند؛ این اساس مسأله است. اگر مردم دنبال رئیس جمهور یا دنبال نماینده‌ی مجلس می‌گردند یا دنبال دیگر کسانی هستند که می‌خواهند آنها را با انتخاب تعیین کنند، در پی آن هستند که انسانهای کارآمدی را بر اریکه‌ی مسؤولیت بنشانند تا آنها بتوانند سطح کارآمدی نظام را افزایش بدهند و مشکلات مادی و معنوی مردم را حل کنند؛ این خواست مردم است»^{۱۵}.

امام خامنه‌ای در بیانی دیگر، بر کارآمدی و اهداف آن تأکید می‌کنند: «آنچه ما مسؤولان احتیاج داریم، این است که کارآمدی خود و نظام را افزایش دهیم. کارآمدی هم باید در جهت تحقق خواستها و اهداف اسلامی باشد؛ در جهت پیاده شدن و عینی شدن ارزشها در جامعه باشد. بخشهای فرهنگی و اقتصادی و سیاسی و امنیتی ما مسؤولند؛ همه مسؤولند. همه باید به مسؤولیت خودشان توجه داشته باشند و خود را در مقابل این مسؤولیتها پاسخگو بدانند؛ این وظیفه‌ی همه‌ی ماست»^{۱۶}.

در سخن مذکور، مقام معظم رهبری بر کارآمدی در جهت اهداف اسلامی تأکید کرده و پاسخگویی در برابر مسؤولیتها را از وظایف مسئولین می‌دانند.

نتیجه بیانات مذکور تا به اینجا، بدین‌گونه است که در صورت تحقق کارآمدی نظام اسلامی، اعتماد مردم افزایش پیدا کرده و در نتیجه مشارکت مردم در حکومت اسلامی افزایش پیدا خواهد کرد و این موجب تحکیم نظام اسلامی و تثبیت مشروعیت آن می‌شود.

پاسخگویی مسئولین

^{۱۴}. [بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۱/۱۲/۱۳](#).

^{۱۵}. [بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۳/۰۸/۲۴](#).

^{۱۶}. [بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۳/۰۸/۰۶](#).

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «فرمود: «کلکم راع و کلکم مسؤول عن رعیتة»؛ همه ی شما مسؤولید. البته کسی که حیطةی وسیعی از زندگی انسانها با قلم و زبان و تصمیم او تحت تأثیر قرار می‌گیرد، مسؤولیتش به همان نسبت بیشتر است؛ لذا من گفتم مسؤولان بلند پایه ی کشور، قوای سه‌گانه، از خود رهبری تا آحاد مأموران و مدیران، همه باید پاسخگو باشند؛ پاسخگوی کار خود، پاسخگوی تصمیم خود، پاسخگوی سخنی که بر زبان آورده‌اند و تصمیمی که گرفته‌اند؛ این معنای پاسخگویی است؛ این یک حقیقت اسلامی است و همه باید به آن پایبند باشیم»^{۱۷}.

ایشان همچنین فواید و آثار پاسخگویی را بیان می‌کنند: «هر انسان وقتی می‌خواهد حرفی بزند، اگر بداند در مقابل این حرف باید پاسخگو باشد، یک طور حرف خواهد زد؛ اما اگر بداند مطلق العنان است و پاسخگو نیست، طور دیگری حرف خواهد زد. انسان وقتی می‌خواهد تصمیم بگیرد و عمل کند، اگر بداند در مقابل اقدام خود پاسخگو خواهد بود، یک طور عمل می‌کند؛ اما اگر احساس کند نه، مطلق العنان است و از او سؤال نمی‌شود و او را به بازخواست نمی‌کشند، طور دیگری عمل می‌کند. ما مسؤولان خیلی باید مراقب حرف زدن و تصمیم‌گیری خود باشیم»^{۱۸}.

امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در بیاناتی دیگر می‌فرمایند: «این‌که رهبر باید پاسخگوی مشکلات کشور باشد، البته همین‌طور است و شکی در این نیست؛ قانون هم موازین پاسخگویی را مشخص کرده است. هر کس به هر اندازه که حوزه اختیارات اوست، باید پاسخگو باشد»^{۱۹}.

با توجه به دو مورد از بیاناتی که ذکر شد، حوزه پاسخگویی به اندازه مسئولیت هر شخص می‌باشد و هر مسئولی باید در برابر تمامی عملکردهای خود در حوزه مسئولیتش پاسخگو باشد. این عملکرد شامل کارهای انجام شده، تصمیم‌ها، سخن‌ها و حتی کارهایی که باید انجام می‌شده و انجام نشده، می‌باشد. در همین راستا، مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «نظام پاسخگویی را برای خودتان متحتم بدانید. واقعاً وزیر در حوزه کار خودش، مدیران وزارتت در حوزه کار خودشان، معاونان هر کدام در حوزه کار خودشان پاسخگو باشند. یعنی هم در برابر خطایی که انجام می‌گیرد، واقعاً پاسخگو باشند؛ هم در برابر کار لازمی که باید انجام می‌گرفته و انجام نمی‌گیرد، پاسخگو باشند. در خیلی از موارد خلافی انجام نگرفته؛ اما خلاف این بوده که کارهای زیادی باید انجام می‌گرفته، ولی انجام نگرفته. کار نکردن به مقدار لازم هم یک نوع تخلف است»^{۲۰}.

^{۱۷}. [۱۳۸۳/۰۱/۲۶](#)، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم

^{۱۸}. همان

^{۱۹}. [۱۳۸۲/۰۲/۲۲](#)، بیانات در جلسه پرسش و پاسخ دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی

^{۲۰}. [۱۳۸۴/۰۶/۰۸](#)، بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت

حتی ایشان مردم را به مطالبه‌گری از مسئولین دعوت می‌کنند: «آنچه من عرض می‌کنم، فقط این نیست که بخواهم زبانی مسؤولان را نصیحت کنم؛ به شما مردم عرض می‌کنم تا بدانید و بخواهید و مطالبه کنید. به مسؤولان و دست اندرکاران و کارگزاران حکومتی در قوای سه‌گانه و به خودم این را می‌گویم، برای این که خودمان را موظف بدانیم و عمل کنیم و پاسخگو باشیم»^{۲۱}. همچنین پرسشگری از مسئولین را حق مردم و پاسخگویی را وظیفه مسئولین می‌داند: «حق مردم است که از مسؤولان نشان کار و تلاش و ابتکار و اقدام به موقع و رفتار مسؤولانه بخواهند؛ و وظیفه مسؤولان است که پاسخگو باشند و آنچه را که وظیفه آنهاست، انجام دهند»^{۲۲}.

از بیانات مذکور فهمیده می‌شود که وظیفه پاسخگویی استثناء ندارد و شامل همه می‌شود. به همین دلیل، مقام معظم رهبری می‌فرماید: «از نظر من، هیچ کس مصونیت آهنین ندارد. همه در مقابل قانون و مسؤولیت‌های خودشان پاسخگو هستند و باید جواب بدهند»^{۲۳}.

ایشان در بیاناتی دیگر، مصادیقی از پاسخگویی را نیز مطرح می‌کنند: «این جلسه برای گزارش دادن کافی نیست؛ شما بخشی از وقت امسال را برای گزارش دادن به مردم صرف کنید. این که ما گفتیم امسال، سال پاسخگویی است، مظهر این پاسخگویی همین گزارش‌هایی است که شما به مردم خواهید داد. بسیاری از کارهایی را که در بخش‌های شما انجام گرفته - من البته اطلاع دارم، ولی در همین گزارش‌های کوتاه، آنها را ذکر نکردید. این کارهای خوب و مهم انجام گرفته و شما فرصت نکردید که ذکر کنید - خیلی‌ها نمیدانند. برنامه‌سازی کنید و آنچه را که انجام گرفته، ترسیم و بیان کنید؛ من قبلاً به آقای رئیس‌جمهور هم این مطلب را گفته‌ام. دو ستون درست کنید: کارها و خدماتی که انجام داده‌اید، کارهایی که انجام نداده‌اید، یا ناکام مانده‌اید در انجامش؛ اینها را با مردم در میان بگذارید و بدانید که مردم قدر خدمت و قدر تلاش را میدانند. ما باید هم کارهای کرده‌ی خودمان و هم کارهای نکرده‌ی خودمان، یا درست نکرده‌ی خودمان را با صداقت در میان بگذاریم. مطمئناً آن تلاش و همت و اهتمامی که انجام گرفته برای ستون مثبتها، عذر خواهد بود برای ما نسبت به ستون ناکرده‌ها؛ چون ناکرده‌ها از روی تعمد، ناکرده مانده، بلکه به خاطر کمبود امکان، کمبود منابع و گاهی به خاطر دیر رسیدن فکر به ذهن انسان و مسائلی از این قبیل، ناکرده مانده است. این مسائل را برای مردم بیان کنید؛ من بر این معنا اصرار دارم»^{۲۴}.

^{۲۱} ۱۳۸۳/۰۴/۱۵، بیانات در دیدار مردم استان همدان

^{۲۲} همان

^{۲۳} ۱۳۷۹/۱۲/۲۲، بیانات در جلسه پرسش و پاسخ دانشجویان دانشگاه صنعتی امیرکبیر

^{۲۴} ۱۳۸۳/۰۶/۰۴، بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت

همانگونه که از بیانات مشخص است، مقام معظم رهبری بر پاسخگویی به مردم تأکید و اصرار دارند و یکی از راه‌های تحقق این پاسخگویی را گزارش دادن به مردم می‌دانند.

مبارزه با فساد

مبارزه با فساد، یکی از موضوعاتی است که در بیانات امام خامنه‌ای (مدظله العالی) بسیار بر آن تأکید شده است. ایشان در مورد مبارزه با فساد می‌فرمایند: «از جمله‌ی مهمترین کارها، مبارزه‌ی با فساد است. مبارزه‌ی با فساد، یک جنبه‌ی اخلاقی محض نیست؛ اداره‌ی کشور متوقف به مبارزه‌ی با فساد است»^{۲۵}. در تاریخ دیگری مقام معظم رهبری در مورد اهمیت مبارزه با فساد می‌فرمایند: «بزرگترین مبارزه با امریکا، خدمت به این مردم است. هر که میخواهد با امریکا مبارزه اساسی کند، باید به این مردم خدمت کند. هر که میخواهد با دشمنان این ملت مبارزه عملی کارآمد کند، با فساد مبارزه کند. ابزارهای دشمن در درون کشور و نظام ما عبارت است از فساد، تبعیض و فاصله طبقاتی. ما باید با اینها مبارزه کنیم. این وظیفه دولت و مجلس و قوه قضاییه و همه ارکان نظام است. به مردم خدمت کنند، با مفسد مامشات نکنند، فساد را در بدنه دستگاههای حکومت به هیچ وجه نپذیرند و تحمل نکنند؛ این بزرگترین خدمت است»^{۲۶}.

امام خامنه‌ای، مبارزه با فساد را یکی از ارکان اصلی حکومت اسلامی می‌دانند: «امروز اگر شعار مبارزه با فساد مالی و اقتصادی داده میشود، هر کس پیرو امیرالمؤمنین است، باید از این شعار پیروی کند. هر کس به معنای واقعی کلمه، دنبال صلاح و اصلاح است، باید دنبال این کار، حرکت کند. دستگاههای مسؤول - اعم از قوه قضاییه یا قوه مجریه یا قوه مقننه - خود را موظف بدانند این شعار را تحقق بخشند و نگذارند در حدّ یک شعار توخالی و یک لفاظی، باقی بماند. مبارزه با فساد، یکی از پایه‌های اصلی حکومت و نظام اسلامی است. این روش امیرالمؤمنین است. امیرالمؤمنین از مردم ملاحظه نکرد؛ حتی از کسانی که از او توقع داشتند، ملاحظه نکرد. آن جایی که دید فساد وجود دارد، با آن مبارزه کرد»^{۲۷}.

با توجه به این بیانات، مبارزه با فساد اهمیت بسیار بالایی دارد. اما دلیل اهمیت این موضوع چیست؟ پاسخ را در بیانات مقام معظم رهبری می‌یابیم. ایشان می‌فرمایند: «امروز یکی از مهمترین مسائل ما، مبارزه با فساد است. این را باید همه مسؤولان کشور بفهمند. فساد یعنی چه؟ فساد یعنی این که کسانی با زرنگی، با قانوندانی، با زبان چرب و نرم و با چهره حق به جانب، به جان بیت‌المال این ملت بیفتند و کیسه‌های خود را پُر کنند. این کار چند ضرر دارد:

^{۲۵}. [۱۳۸۳/۰۳/۲۷، بیانات در دیدار نمایندگان مجلس](#)

^{۲۶}. [۱۳۸۲/۰۳/۱۴، بیانات در سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی\(ره\)](#)

^{۲۷}. [۱۳۸۰/۰۹/۱۶، بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران](#)

یکی این که خزانه این کشور که باید صرف مردم شود - صرف ساختن پُل و راه و سد و آبرسانی و آباد کردن روستاها و سامان دادن به زندگی مردم شود - به جیب یک نفر یا یک جمع خاص می‌رود. وقتی شما میبینید یک نفر آدم در طول مدت کوتاهی - سه، چهار سال - دهها میلیارد تومان از پول بیت‌المال را در صندوق شخصی خود قرار می‌دهد، معنایش چیست؟ معنایش این است، آن پولی که با آن میشد مثلاً هزار روستا را آباد کرد که مردم از زندگی لذت ببرند و مزه فقر را نچشند، مزه زندگی راحت را بچشند، یک نفر بتواند با زرنگی، با زبان چرب و نرم، با چهره‌ی حق‌به‌جانب و با استفاده از کمک افراد غافل، همه این پولها را به چنگ آورد. بنابراین اولین ضرر این است که بیت‌المال خالی میشود و پول مردم به جیب یک شخص طماع و حریص و خودخواه و زیاده‌طلب می‌رود.

ضرر دوم این است: کسانی که میخواهند با پول خود در کشور فعالیت اقتصادی کنند - کارخانه تأسیس کنند، مزرعه راه بیندازند و تولید کنند - وقتی دیدند از راههای نامشروع میشود این همه ثروت به دست آورد، آنها هم تشویق میشوند که بروند کار نامشروع کنند. عده‌ای میگویند مبارزه با مفاسد اقتصادی موجب میشود که سرمایه‌دار، سرمایه‌گذاری نکند؛ اما من میگویم قضیه عکس است؛ اگر با فساد اقتصادی مبارزه نشود، هر سرمایه‌داری وسوسه و تشویق میشود که به جای وارد شدن به کار پردردسر تولید و مقدمات آن و راههای طولانی دیگر، برود مشغول بند و بست و کارهای فساد انگیز شود. یک فاسد، دیگران را هم به فساد میکشاند و تشویق میکند. بنابراین ضرر دوم این است که کشور از فعالیت اقتصادی باز خواهد ماند.

ضرر سوم این است که آدم فاسد وقتی بخواهد از بیت‌المال مسلمانان استفاده کند، به طور مستقیم که او را راه نمیدهند؛ مجبور است به مدیران و مسؤولان و هر کسی که سر راه او قرار دارد، رشوه بدهد. هر کسی هم نمیتواند در مقابل رشوه مقاومت کند. البته بعضی افراد مقاومت میکنند، بعضی هم دانسته یا ندانسته تسلیم میشوند. بنابراین آدم فاسد برای رسیدن به هدف خود، با رشوه دادن و شیرینی دادن، عده‌ای را فاسد میکند؛ مدیران را فاسد میکند، مأموران را فاسد میکند، مأمور بانک را فاسد میکند، مأمور فلان وزارتخانه را فاسد میکند.

ضرر چهارم این است که وقتی پول و لقمه حرام در بین مردم و نخبگان و زبندگان رایج شد، گناه رایج میشود؛ «امرنا مترفیها ففسقوا فیها». وارد شدن در میدان فساد مالی، مقدمه ورود به میدان فساد اخلاقی و فساد جنسی و فساد شهوانی و انواع و اقسام فسادهاست.

ضرر پنجم این که وقتی مدیران و مردمی فاسد شدند، به پایگاه دشمن خارجی تبدیل میشوند. دشمن خارجی از آدمهای فاسد، برای اهداف سیاسی خود در کشور، خوب استفاده میکند. مبارزه با فساد، یک جهاد همه‌جانبه است»^{۲۸}.

علاوه بر پنج ضرر مذکور، امام خامنه‌ای ضررهای دیگری نیز برای فساد برمی‌شمارد: «اگر مدیری خدای نخواستہ فاسد شد، دیگر نمیتواند به مردم خدمت کند و برای آنها مفید باشد»^{۲۹}. همچنین ایشان در بیاناتی دیگر می‌فرمایند: «این که بنده تأکید میکنم باید مراقب سوءاستفاده‌های مالی در دستگاههای قدرت وابسته به حکومت بود، به خاطر این است. زبان بزرگ فساد اقتصادی در دستگاههای دولتی این است که پول را در خدمت قدرت و قدرت را در خدمت پول به کار میگیرد و دور باطلی به وجود می‌آید. از قدرت و داشتن مسؤولیت و مدیریت در بخشهای مختلف برای جمع‌آوری ثروت و پول سوءاستفاده شود؛ بعد همان پول مجدداً در خدمت خریدن آراء رأی دهندگان قرار گیرد؛ حالا یا خریدن آشکار - که در خیلی جاها در دنیا معمول است پول بدهند - یا خریدن پنهان با شیوه‌های گوناگون؛ یعنی با خرج کردنهای گوناگون، جلب محبوبیت کنند. وقتی با تبلیغات فریبنده پُرخرج، آراء مردم را به سمت خود جلب کنند، این مردم‌سالاری و دخالت مردم در امور نیست؛ رأی مردم در این جا بازیچه شده است»^{۳۰}.

امام خامنه‌ای (مدظله العالی) به همین مقدار اکتفا نکرده و راه حل مبارزه با فساد را نیز مطرح کرده‌اند: «اگر چنانچه وضع اجتماع، وضع اقتصادی کشور مثل یک خانه‌ی بی درودروازه‌ای بود که هر که خواست آمد، هر جور خواست عمل کرد، هر چه خواست برد، خورد، خب معلوم است، انسان نجیب شایسته‌ی متینی که میخواهد از راه حلال ارتزاق کند، طبعاً جلو نمی‌آید. شفاف‌سازی، شرط اصلی این فسادستیزی است؛ باید شفاف‌سازی بشود، باید فضای رقابتی به وجود بیاید، باید فضای با ثبات به وجود بیاید؛ فعال اقتصادی در این شرایط خواهد آمد و احساس امنیت خواهد کرد. آن وقت در یک چنین فضایی آن کسی که با ابتکار خود یا سرمایه‌ی خود یا کارآفرینی خود ثروتی به دست می‌آورد، نظام اسلامی از او حمایت میکند و تأیید میکند»^{۳۱}.

در ادامه بیان راهکارهای مبارزه با فساد، ایشان می‌فرمایند: «محصور بودن اطلاعات، محدود بودن اطلاعات به بعضی از افراد، دون بعضی، موجب ویژه‌خواری‌های عجیبی میشود؛ که گاهی ثروتهای بادآورده‌ی یک شبه را برای افرادی که سوء استفاده‌چی هستند، فراهم میکند؛ به خاطر اینکه اطلاع دارند که بناست فلان کالا بیاید،

^{۲۸} [بیانات در دیدار مردم قم ۱۳۸۰/۱۰/۱۹](#).

^{۲۹} [بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی ۱۳۸۲/۰۱/۰۱](#).

^{۳۰} [بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم ۱۳۸۱/۰۷/۳۰](#).

^{۳۱} [بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰](#).

فلان کالا تولید بشود، فلان کالا جلویش گرفته بشود، قیمت فلان کالا بالا برود یا پائین بیاید، یا فلان قانون تصویب بشود. اینهایی که مطلعند، سوءاستفاده میکنند. اطلاعات باید عمومی بشود. باید شفاف‌سازی اطلاعات صورت بگیرد»^{۳۲}.

مقام معظم رهبری، برای از بین بردن زمینه‌های شکل‌گیری فساد هم راهکار ارائه کرده‌اند: «باید مقررات را شفاف کنند، راهها را کوتاه کنند، پیچ و خمهای اداری را کم کنند. اینکه اختیار یک فعالیت اقتصادی ناگهان برگردد به یک مأموری که پشت فلان میز و در فلان اداره نشسته، که او بتواند بگوید آری یا نه، و سرنوشت یک کار را فراهم بکند، این بزرگترین ضربه است. این مأمور در معرض خطر است؛ در معرض لغزش است. باید کاری کرد که این، پیش نیاید»^{۳۳}.

با توجه به بیانات مذکور، فساد یکی از عوامل انحطاط جامعه اسلامی بوده و مبارزه با آن، یکی از مهمترین پایه‌های نظام اسلامی را تشکیل می‌دهد. همچنین یکی از بهترین راهکارهای مبارزه با فساد، شفاف‌سازی قوانین، اطلاعات و عملکردها می‌باشد.

شفافیت

امام خامنه‌ای در تعریف شفافیت می‌فرماید: «شفافیت معنایش این است که مسئول در جمهوری اسلامی عملکرد خودش را به طور واضح در اختیار مردم قرار بدهد؛ این معنای شفافیت است، باید هم بکنند»^{۳۴}. همانگونه که در بخش پاسخگویی گفته شد، عملکرد یک مسئول شامل کارهای انجام شده، تصمیم‌ها و گفتارها در حیطه اختیارات آن مسئول می‌باشد. با توجه به سخن مذکور، همه مسئولان باید عملکرد خود را به مردم ارائه دهند. بنابراین پاسخگویی مسئولین نیز به وسیله شفافیت محقق می‌شود. تحقق پاسخگویی و ارائه عملکرد مسئولین، موجب می‌شود تا مسئولین در برابر اعمال و رفتار و گفتار خود مسئول باشند و در نتیجه سعی می‌کنند که کارها و وظایف خود را به بهترین صورت ممکن انجام دهند؛ به عبارتی دیگر، با شفاف شدن عملکرد مسئولین، کارایی و کارآیی نظام اسلامی نیز روشن خواهد شد.

در بخش مبارزه با فساد نیز گفته شد که یکی از بهترین راه‌های مبارزه با فساد، شفافیت است. شفافیت موجب روشن شدن عملکردها و انتشار اطلاعات می‌شود و این باعث می‌شود تا زمینه‌های ایجاد فساد که به دلیل شفاف نبودن عملکردها و اطلاعات به وجود آمده‌اند، از بین بروند؛ در نتیجه فساد کاهش می‌یابد.

^{۳۲}. [بیانات در دیدار فعالان بخش‌های اقتصادی کشور](#)، ۱۳۹۰/۰۵/۲۶.

^{۳۳}. [بیانات در دیدار مسئولان اقتصادی و دست‌اندرکاران اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی](#)، ۱۳۸۵/۱۱/۳۰.

^{۳۴}. [بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر](#)، ۱۳۸۸/۰۶/۲۹.

در بخش اعتماد مردم به نظام اسلامی، بیانات مقام معظم رهبری پیرامون راهکارهای افزایش اعتماد مردم مرور شد. راهکارهای افزایش اعتماد مردم شامل پاسخگویی مسئولین به مردم، افزایش کارآمدی و مبارزه با فساد است. شفافیت با محقق کردن هر سه مورد، باعث افزایش اعتماد مردم به نظام اسلامی شده و در نتیجه، مشارکت مردم در نظام اسلامی نیز افزایش می‌یابد.

بنابراین با تحقق شفافیت، مبارزه با فساد، پاسخگویی مسئولین، افزایش کارایی و کارآمدی نظام اسلامی، افزایش اعتماد مردم به نظام اسلامی و در نتیجه افزایش مشارکت مردم محقق شده و مشروعیت نظام اسلامی نیز تثبیت خواهد شد.

اما نکته‌ای که وجود دارد، این است که شفافیت به خودی خود قادر به انجام اینچنین کارهایی نیست؛ بلکه تأثیر آن، به دلیل ایجاد نظارت است. به عبارت دیگر، شفافیت ابزاری برای تحقق نظارت مردم بوده و این نظارت است که منجر به پیشرفت موضوعات مذکور می‌شود.

نظارت

امام خامنه‌ای در مورد نظارت می‌فرمایند: «من در یکی دو سال قبل از این، در همین دیدار نمایندگان محترم، راجع به خودنظارتی مجلس مطالبی گفتم؛ که خب، قانونی هم تصویب شد. ببینید، همین آیه‌ای که اینجا تلاوت کردند: «و اتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة» خیلی مهم است. ممکن است در یک ساختمان، آن کسی که بنزین میریزد و بی احتیاطی میکند و کبریت میکشد، یک نفر باشد؛ اما کسی که میسوزد، فقط آن یک نفر نیست. ممکن است یک نفر کشتی را سوراخ کند؛ اما کسی که غرق میشود، فقط آن یک نفر نیست. قرآن میگوید از یک چنین فتنه‌ای پرهیز کنید؛ که وقتی آمد، فقط دامن آن کسی را که موجب فتنه است، دامن آن کسی را که ظالم است، نمیگیرد؛ دامن بی گناه‌ها را هم نمیگیرد؛ دامن کسانی را هم که در ایجاد این فتنه تأثیر نداشته‌اند، میگیرد. «و اتقوا»؛ از یک چنین فتنه‌ای پرهیز کنید، مراقب باشید. لازمه‌ی این کار چیست؟ لازمه‌اش خودنظارتی است؛ یعنی بر یکدیگر نظارت کنیم؛ «و تواسوا بالحق و تواسوا بالصبر»؛ دائم تواسی کنیم. اینها نشانه‌های سلامت است»^{۳۵}.

ایشان وظیفه ارائه راهکارهای نظارت را بر عهده دانشجویان می‌گذارند: «یکی از برادران درباره‌ی «نظارت» بحث کردند؛ من کاملاً حرف ایشان را تصدیق میکنم. نظارت بر دستگاه‌هایی از جمله صدا و سیما را ذکر کردند؛ که این کاملاً مورد تأیید ما است، و لازم است؛ منتها سازوکار نظارت بر دستگاهی مثل مجلس چگونه است؟ - این مطلب مهمی است، این چیز کوچکی نیست - یا سازوکار نظارت بر قوه‌ی قضائیه یا برخی دستگاه‌های دیگر چگونه خواهد بود؟ این یک موضوع مهمی است؛ این میتواند جزو موضوعاتی باشد که فعالان دانشجویی در سطح فکر بالا، رویش برنامه‌ریزی کنند، فکر کنند، کار کنند، پیشنهاد تهیه کنند؛ به نظرم جزو کارهای شما است؛ این کارها را بکنید، به تشکیلات

^{۳۵}. ۱۳۹۱/۰۳/۲۴، بیانات در دیدار نمایندگان مجلس نهم

عمومی کشور کمک کنید»^{۳۶}. با توجه به این بیانات، نظارت امر لازمی است که ارائه راهکار تحقق آن بر عهده دانشجویان می‌باشد.

جمع بندی

نظارت مردم، یکی از عوامل مهمی است که تحقق آن در نظام جمهوری اسلامی، منجر به پیشرفت‌های چشمگیر حکومت اسلامی می‌شود. شفافیت وسیله‌ای برای تحقق این نظارت است و با تحقق آن، نظارت مردم صورت می‌پذیرد. این نظارت برکات و اثرات بسیار مهم و عمیقی برای نظام اسلامی و پیشرفت آن دارد؛ آثاری مانند تحقق مبارزه با فساد و کاهش فساد در بدنه حکومت، افزایش کارایی و کارآمدی نظام اسلامی در جهت اهداف و آرمان‌ها، افزایش اعتماد مردم به نظام اسلامی و در نتیجه افزایش مشارکت آن‌ها در حکومت اسلامی. هریک از این برکات، آثار شگرفی بر پیشرفت مادی و معنوی نظام جمهوری اسلامی و تحقق اهداف و آرمان‌های آن دارد.

بنابراین با تحقق شفافیت، می‌توان سرعت جامعه اسلامی در راه رسیدن به قله‌های رفیع تمدن نوین اسلامی را چندین برابر افزایش داد و زمینه‌های ظهور امام عصر(عجل الله تعالی فرجه الشریف) را محقق نمود انشاءالله.

پروردگارا، به محمد و آل محمد، قلب مقدس ولی عصر را از ما راضی کن.

پروردگارا، ما را مشمول دعای آن بزرگوار قرار بده.

پروردگارا، هدایت خودت را شامل حال ما بکن و ما را به صلاح و سداد رهنمون باش.

پروردگارا، به محمد و آل محمد، ما را به آنچه رضای تو در آن است موفق بدار.

پروردگارا، ما را برای پیمودن راه خودت کمک کن.

والسلام علیکم و رحمۃ الله و برکاته

^{۳۶}. ۱۳۹۲/۰۵/۰۶، بیانات در دیدار دانشجویان